

MÜGE İPLİKÇİ'NİN KÖMÜR KARASI ÇOCUK ADLI KİTABINDA GÖÇÜN ETKİLERİ

THE EFFECTS OF MIGRATION IN MÜGE İPLİKÇİ'S BOOK TITLED COAL BLACK CHILD

Elif ÖKSÜZ GÜNEŞ

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author:

Doç. Dr., Karadeniz Teknik
Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Trabzon, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-2870-8305

E-mail: elif.oksuz@hotmail.com

Zeynep YILDIRIM

Yüksek Lisans Öğrencisi,
Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk
Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
Trabzon, Türkiye.

ORCID: 0009- 0001-4151-8960

E-mail: zeynepmel145@gmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 14.04.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 10.05.2025

Kaynak Gösterim / Citation:

Öksüz Güneş, Elif; Yıldırım,
Zeynep (2025). "Müge İplikçi'nin
Kömür Karası Çocuk Adlı Kitabında
Göçün Etkileri", Yeni Türk
Edebiyatı Araştırmaları. 17/33,
119-134.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.595>

Öz

Göç, mekân değişikliklerine bağlı gerçekleştirilen bir hareketliliklerdir. Ancak hem göç alan hem de göç veren ülkenin bireylerini doğrudan etkilerken toplumların kültürel dokusunda değişiklikler meydana getirir. Göç, göç eylemini gerçekleştirenler için bir yandan yeni fırsatlar sunarken, diğer taraftan yabancılaşma, dışlanma gibi sorunları beraberinde getirir. Kimlik ve aidiyet ekseninde gelişen, kompleks yapıya sahip olan bu kavram farklı nitelikleri ile edebî eserlerin konusunu oluşturabilir ve tematik düzleminde yer alabilir. Müge İplikçi eserlerinde yalnızlık, yabancılaşma, bunaltı, ölüm gibi evrensel temaları toplumsal cinsiyet, göç, kimlik kavramları bağlamında kurgulayan yazarlardandır. Göç olgusu etrafında kaleme aldığı *Kömür Karası Çocuk* adlı kitabında uluslararası ve yönlendirici nitelik taşıyan göçlerin bireyler üzerinde bıraktığı etkiyi anlatır. Eserde Mali'den Fransa'ya gitmek isterken Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan başkışı Salif'in yaşadıkları özelinde göçmenlerin baş etmek zorunda kaldığı sorunlar yazın dünyasına taşınır. Çalışmada eserin yapı özellikleri hakkında bilgi verilecek, doküman analizi yöntemiyle Salif'in geçici olarak kaldığı, yabancı olduğu ülkede yaşadıkları yalnızlık, yabancılaşma, sosyal dışlanma ekseninde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kömür Karası Çocuk*, Göç, yalnızlık, yabancılaşma, sosyal dışlanma.

Abstract

Migration is a mobility due to changes in space. However, while it directly affects the individuals of both the receiving and the sending countries, it brings about changes in the cultural fabric of societies. While migration offers new opportunities for those who migrate, it also brings problems such as alienation and exclusion. This concept, which develops on the axis of identity and belonging and has a complex structure, constitutes the subject of literary works with its different qualities and takes place on the thematic plane. Müge İplikçi is one of the writers who construct universal themes such as loneliness, alienation, depression, death in the context of gender, migration and identity. In her book *Coal Black Child*, which she wrote around the phenomenon of migration, she describes the effects of international and directive migration on individuals. In the work, the problems that immigrants have to cope with are brought to the literary world with the experiences of the protagonist Salif, who uses Turkey as a transit country when he wants to go to France from Mali. In this study, after giving information about the structural features of the work, Salif's experiences in the country where he temporarily stays and where he is a stranger will be evaluated on the axis of loneliness, alienation and social exclusion through document analysis method.

Keywords: *Kömür Karası Çocuk*, Migration, loneliness, alienation, social exclusion.

Extended Summary

The concept of migration means the movement of individuals or communities from one country to another country or from one settlement to another settlement for economic, social and political reasons. Although it involves a physical change of location in the first sense, it has a structure that affects the cultural fabric of individuals and societies in both the migrating and the receiving country/place. The act of migration, which is based on many political, social, economic, cultural, geographical and demographic reasons, is one of the methods used in the construction of the new world order. Depending on whether it is national or international, it is basically divided into two as internal and external migration. In internal migration, a person moves to another place in his/her own country, while in external migration, mobility between countries is in question. While migration opens the door to new opportunities for those who migrate, it also brings problems such as alienation. Migration movements, which have increased globally especially in the current century due to reasons such as war, internal conflict, economic and social insecurity, directly affect the established sociological patterns and socio-political plane, especially through the child population.

Müge İplikçi has a place in the world of literature with her short stories, novels, children's books and youth literature. She examines the themes of loneliness, alienation, depression and death, which she places on the thematic plane of her texts, in the context of gender, migration and identity concepts. The subject of the author's book *Coal Black Child* is the experiences of a family coming from Africa to Turkey and then wanting to go to France during migration, the traumatic feelings left by migration on migrants, individual and cultural conflicts, the perspective of the people of the host or transit country on migrants, and the effects of migration especially on children.

The narrator, who has detailed information about the story's characters, is also in command of time and space. Time, which consumes Salif and his family who came to Istanbul from Mali, as well as immigrants like them, is the witness of both existential births and losses for immigrants.

In *Coal Black Child*, spaces stand out with their labyrinthine identity. Istanbul, which is physically open and stands out with its historical, cultural and natural beauties, is a closed and narrow space from the perspective of immigrants. The protagonist Salif feels insecure, lonely and alien to Istanbul; he expresses this alienation by comparing it to Africa.

The work depicts Turkey as a transit country and tells the story of a family migrating from Mali to Turkey and then to France. The difficulties experienced by Salif and other migrants are a reflection of their experiences in the context of migration. It is about the problems experienced in Mali and the family's

decision to leave their country in order to improve their economic situation. Although the experiences during migration include deprivations in areas such as economy, health, education, cultural activities and security, the aim is to have a better life afterwards. the work tells the story of a child who first lost his father at a young age due to the problems in his country, and then left his country and migrated to a foreign country. the work tells the difficulties, loneliness, poverty and poor conditions of migrants in a foreign country within the framework of the phenomenon of migration. The problems that immigrants have to cope with are brought to the literary world through the experiences of the protagonist Salif.

The sense of captivity caused by loneliness, alienation, not knowing the language and not being accepted surrounds the protagonist psychologically, though not physically. Captivity, which means "physically, being kept in a certain place, under certain control; psychologically, being forced to be where one does not want to be", is associated with social exclusion in the place of migration in *Coal Black Child*. House number 58, which symbolizes loneliness, alienation and captivity among the crowds, is located in the slum neighborhood where immigrants stay. In this place, which is emphasized with its old, cold and excluded characteristics, immigrants stay not because they want to but out of necessity. Therefore, it is a cage for them and a symbolic reflection of their state of imprisonment. The loneliness and alienation of the protagonist Salif, who thinks that there is no color, peace and happiness in the room where he sleeps, begins to diminish when he joins the orchestra of the school in the neighborhood. Since his childhood, Salif's interest in music, a universal language under the influence of his father, pulls him away from the feeling of captivity and into a safe space.

In this study, information will be given about the structural features of the work (point of view and moments, time, place, people, event), and then Salif's experiences in the country where he temporarily stays and where he is a stranger will be evaluated on the axis of loneliness, alienation and social exclusion and with a focus on migration.

Giriş

Mekân değişikliklerine bağlı olarak tanımlanan ancak insanlık tarihini derinden etkileyen göçler, kişilerin sadece bir yerden başka bir yere gitmesi değildir. "Farklı fizyolojik yapısı, dili, dini, adetleri olan insanları diğerleriyle kaynaştır[ır], değişik toplumların ve örgütlenme şekillerinin ortaya çıkmasını sağla[r]" (Karpatt xxiii). İnsanların ve toplumların kültürel gelişimlerinde ya da değişimlerinde etkili olan göç kavramı sebepleri, süreçte yaşananlar ve sonuçları bağlamında araştırma konusu olur. Ernest George Ravenstein göç hareketliliklerinin sebeplerini açıklamaya çalışır. Samuel Stouffer göç edilecek yerin mesafesi

ve göçmenler açısından sunduğu fırsatlar üzerinde durur. Larry Sjaastad "göç kararının alınması aşamasında bireyin karar almadaki rasyonelitesi üzerin[de]" (Orallı ve Atasever 34) durur. Everett Lee bireylerin göç etmelerine etki eden süreçleri itme-çekme faktörü ile açıklar. Yaşanan yer, gidilen yer, göçü mikro ya da makro düzeyde etkilen faktörleri ele alır. Willam Petersen da göçe iten ve göçe çeken unsurlarla ilgilenir.

Willam Petersen ekonominin genel durumunun göç için önemli bir faktör olduğunu düşünür. Zira ekonomide yaşanan dalgalanma üst, orta ve alt sınıfları farklı şekillerde etkiler ve kişilerin farklı tepkiler vermelerine neden olur. Bu çerçevede, Petersen bireysel ve sınıfsal farklılıkları da gözетerek, *ilkel göç*, *serbest göç*, *kitlesel göç*, *zoraki göç* ve *yönlendirilen göç* olmak üzere beş göç tipinden bahseder. *İlkel göç*leri kuraklık, kötü hava şartları gibi çevrenin yarattığı fiziksel zorluklardan kaynaklanan ve bu sebeplerle yaşanan toplu göçler olarak görür. *Serbest göç*te göçmenin göç kararını kendisinin verdiğini belirtir; bu göç tipinin kitlesel göçleri değil, bireysel tercihlerle gerçekleşen göçleri kapsadığını söyler. *Kitlesel göç*ü tanımlarken en belirgin özelliğinin göçün kolektif bir olgu hâline gelmesi olduğunu vurgular. Teknolojik gelişme ve öncü göçmenlerin kurdukları göçmen ağlarının, yeni göçmenleri göçe cesaretlendirmesinin kitlesel göçü doğurduğunu belirtir. *Zoraki göç* ve *yönlendirilen göç*te, sosyal durumun yarattığı baskıyı ayırt edici bir özellik olarak kullanır. İnsanların göç edip, etmemeyi tercih edebilme güçlerini kendi ellerinde bulundurdıkları durum, Petersen tarafından *yönlendirilen göç* olarak adlandırılır. Yönlendirilen göçte dikkat çeken unsur sosyal baskıya rağmen bireylerin ya da toplumun göç etmede bir karar mekanizmasını kullanma gücünü ellerinde bulundurmasıdır. Petersen için potansiyel göçmenler, göç kararı üzerinde herhangi bir inisiyatifte bulunamıyorsa, bu göç *zoraki göç*tür. Petersen, Nazilerin Yahudileri göçe zorlamak için geliştirdikleri anti-Semitik eylemleri, kanunları ve Yahudileri toplama kamplarına taşımak için geliştirdikleri politikaları, zoraki göçe örnek verir (Çağlayan 75-76). Sıddıka Öztekin, gönüllü göç olarak adlandırdığı yönlendirilen göçte bireylerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmayı ön plana çıkarır. Özgür iradelerle yapılan bu göçlerin "ekonomik göçmenler"i temsil ettiğini belirtir. (Öztekin 42). Yaşam standartlarını yükseltmek isteyen bu göçmenler, sağlık, eğitim veya toplumsal sorunlardan kaçmak gibi çeşitli sebeplerden dolayı göç eder.

Edebiyat, insanları ve toplumları yakından ilgilendiren tüm konuları kurmacanın dünyasına taşıma araçlarından biridir. Dil, anlatım, üslup gibi yapısal niteliklerinin yanı sıra "edebiyat insan davranışlarındaki nüanslar üzerine ince hassasiyet, değer konusundaki gayretli ayrımlar, nasıl zengin bir şekilde ve kendi üzerine düşünerek yaşanabileceği üzerine tasavvurlar noktasında" (Eagleton 69) da önem arz eder. Böylece insanın estetik haz ihtiyacını karşılarken aynı zamanda toplumsal işlevini yerine getirmiş olur. Göç hem bireylerin hem de toplumların tarihinde duygusal, kültürel, siyasal, coğrafi ve ekonomik açılardan değişikliklere

sebebiyet veren olgulardan biridir. Milletlerin ve bireylerin kendileri üzerinde düşünmelerini, ötekini konumlandırma biçimlerini belirlemede etkin rol oynar, kendilerini koruma içgüdülerini öncelemelerini sağlar. Bu bakımdan çeşitli yönleri ile edebî eserlere konu ya da tema düzleminde dâhil olur.

Bu çalışmada önce Müge İplikçi'nin *Kömür Karası Çocuk* adlı eseri olay, bakış açısı ve anlatıcı, zaman, mekân, kişiler gibi kurmacanın temel unsurları hakkında kısa ve tanıtıcı bilgi verildi. Daha sonra eser başkışı Salif'in ve ailesinin kendi isteklerine bağlı gerçekleştiğinden yönlendirilen göç niteliği taşıyan göçleri incelendi. Çocuk edebiyatı bağlamında değerlendirilen eserin dil ve üslup özellikleri, edebî nitelik taşıyıp taşımadığı çalışmanın kapsamı dışında bırakıldı.

***Kömür Karası Çocuk* Adlı Eserde Yapı Unsurları**

Müge İplikçi öykü, roman, çocuk kitapları ve gençlik edebiyatı kapsamındaki eserleri ile edebiyat dünyasında yer edinir. Metinlerinin tematik düzlemine yerleştirdiği yalnızlık, yabancılaşma, bunaltı, ölüm temalarını toplumsal cinsiyet, göç, kimlik kavramları bağlamında kurgular. Yazarın *Kömür Karası Çocuk* adlı kitabının konusu Afrika'dan Türkiye'ye gelen sonra da Fransa'ya gitmek isteyen bir ailenin göç sırasında yaşadıkları, göçün göçmenler üzerinde bıraktığı travmatik duygu, bireysel ve kültürel çatışmalar, ev sahibi ya da transit konumdaki ülke halkının göçmenlere bakış açısı, göçün özellikle çocuklar üzerinde bıraktığı etkidir. Küçük yaşta ülkesindeki sorunlar dolayısıyla önce babasını kaybetmiş daha sonra ülkesinden koparak yabancı bir ülkeye göç eden çocuğun zaman ve mekân kıskacındaki hikâyesini konu edinir. Eserde göçmenlerin yabancı bir ülkede karşılaştıkları zorluklar, yalnızlık, yoksulluk ve kötü şartlardaki yaşamları göç olgusu çerçevesinde anlatılır.

Kırılma noktaları dikkate alındığında üç bölümde incelenebilecek eser, yazar tarafından 15 bölüm halinde düzenlenir. Eserin konu düzleminde babası Koca Reis'in Türkiye'ye gelmesinin ardından başkışı Salif ile annesinin de Türkiye'ye göç etmesi; Salif'in Behçet öğretmen ile tanışması, okul orkestrasına alınması; Behçet öğretmenin evine yerleşmesi; orkestra çalışmalarında başarılı olan Salif'in, arkadaşı Sinan'ın yerini alması, Sinan'ın orkestradan atılması; Sinan'ın babasının ve Baycan Bey'in anlaşıp mahalleliyi kışkırtarak Salif gibi göçmenlerin yaşadığı 58 numaralı eve baskın yapmaları, baskın sonucunda göçmenlerin evden çıkarılması; Behçet öğretmen ile onun nişanlısı Handan'ın Salif'in Fransa'ya gidebilmesi için yardım etmesi; Salif ile Sinan'ın güvenlik görevlisi Korkuluk Ziya'ya yakalanmaları, ancak ondan kurtulup Salif'in uçağa yetiştirilmesi anlatılır.

Tanrısal bakış açısıyla kurgulanan eserde anlatıcı "roman kişilerinin iç dünyalarında olup bitenleri, onların neler düşündüklerini bil[ir]" (Çetin 109), Salif'in geçmişinin, duygu ve düşüncelerinin hâkimidir: "Bu kez Salif, rüzgârın özgürlükle kurduğu bağı düşündü, ama annesini neden Rüzgâr adı verilen bir

karakolda tuttuklarını, ona neden 'sonra, çok sonra' kavuşacağını bir türlü anlayamadı" (İplikçi 68).

Salif'in dışında diğer kurgu karakterinin de geçmişleri hakkında bilgi sahibi olan anlatıcı onların duygu ve düşüncelerine vakıftır. Behçet öğretmenin geçmişini, hissettiklerini geçmiş-şimdi düzleminde aktarır. Sadece geçmişi değil Behçet'in şimdi'de hissettiklerinden de haberdardır: "Buna karşın, geçmiş çok netti; babasıyla ilgili en berrak anısı, kasap dükkânıydı. Bir de oradaki etlerin kokusu. Hem babasına, hem de kıl Muharrem'e sinmiş olan o et kokusunu hiçbir zaman silememişti burnundan" (İplikçi 50).

Öykü kişileri hakkında detaylı bilgiye sahip olan anlatıcı zaman ve mekâna da hâkimdir. Mali'den İstanbul'a gelen Salif ve ailesinin yanı sıra onlar gibi göçmen olanları tüketen zaman, göçmenler için "varoluşsal doğumların veya yitimlerin hem tanığıdır, hem de etkin bir değeri[dir]" (Eliuz 176). Anlatıcı hem zamanın hem de labirent nitelik kazanan mekânların şahididir. "Yalnızca topografik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan" (Korkmaz 13) nitelikleriyle öne çıkan mekânlar *Kömür Karası Çocuk* adlı eserde çıkmaz ve bunalıyı simgeleyen labirent niteliğiyle öne çıkar. Fiziksel bakımdan açık, tarihî, kültürel ve doğal güzellikleriyle öne çıkan İstanbul, göçmenlerin bakış açısından kapalı ve dar mekândır. Başkişisi Salif burada kendini güvensiz, yalnız aynı zamanda İstanbul'a yabancı hisseder; bu yabancılığı Afrika ile kıyaslayarak belirtir: "Bu yabancı yerde hiçbir şey safran sarısı değildi. Güneş eskisi gibi ısıtmıyordu saç diplerini. Etrafındaki Malililerin konuşmalarından çıkardığı, burada da namazın kılındığı, ezanın okunduğuydu. Ancak devamı gelmiyordu" (İplikçi 27).

İstanbul'daki huzursuzluk, yalnızlık duygusu göçmenlerin yaşadığı 58 numaralı evde netleşir. Bu evde "düzensiz göç gerçeğinde ülkelerindeki siyasi bunalım ve ekonomik nedenlerle kaçak olarak sınırları dışına göç eden çocuk ve kadınlar" (Türkyılmaz 696) yoğunluktadır. Fiziki açıdan bakımsız, kötü ve pis olmasına ek olarak Salif'in "o eski evde annesiyle eski bir şiltenin üstünde, en az on beş kişinin uyuduğu" (İplikçi 11) odalardan oluşan evin kalabalıklığı, kendilerine ait özel bir yerin bulunmaması bu mekânı kapalı ve dar yapar. Eserde karakterin "kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyuşum içinde" (Korkmaz 21) olduğu içtenlik mekânı niteliği taşıyan yerler de mevcuttur. Afrika, başkişinin kendini ait hissettiği yer dilini, dinini, kültürünü rahatça yaşamanın güvenini duyduğu mekândır. Salif için içtenlik mekânı İstanbul'da Behçet Öğretmen'in evidir. Kendisini burada yalnız, güvensiz ve huzursuz hissetmez. Salif için okulun kömürlüğü fiziksel açıdan kapalı ancak algısal bağlamda açık mekânlardandır. Çünkü başkişinin okulda yeni arkadaşlar edinmesi, Türkçeyi öğrenmesi, yalnızlıktan kurtulması orkestra çalışmalarının yürütüldüğü bu mekânda gerçekleşir.

Eserin başkişisi annesi ile birlikte Afrika'dan Türkiye'ye gelen, oradan da Fransa'ya gitmek isteyen bir çocuktur. Salif'in babası Koca Reis, Behçet

öğretmen, onun nişanlısı Handan ve orkestradaki çocuklardan Sinan norm karakter niteliği taşırlar. Koca Reis Salif'e müzik aracılığı ile yabancılık duygusunu aşmayı öğretir. Böylece oğlunun "kendi ülkesinden yeni bir ülkeye geçişte, bir başka deyişle yeni bir kültür içinde kendi olma, var olma sürecin[el]" (Arseven 53) müziğin eşlik etmesini sağlar. Kendisi kayıp olmasına rağmen öğrettikleri Salif'in hayatına yön verir. Behçet, kendi çocukluğunu hatırlattığı için Salif'i koruma içgüdüleriyle hareket eder. Stajyer avukat olan Handan, Salif ve annesinin Türkiye'den Fransa'ya gitmesine yardım eder. Sinan da onun Fransa'ya gitmesine yardım eder; Salif ile tanıştıktan sonra göçmenlere olumsuz bakış açısından kurtulur. Korkuluk Ziya, Sinan'ın babası, Bay Baycan ise eserde tek bir özelliğin simgesi olan kart karakterlerdir. Korkuluk Ziya göçmenleri yakalayıp ülkelerine dönmelerini sağlayan belediye görevlisidir. Göçmenlere olumsuz bakış açısının simge ismi Sinan'ın babasıdır: "Sinan'ın babası, tıpkı Bay Baycan gibi, insanların iki gruba ayrıldığına inanırdı: Kaybedenler ve kazananlar. Bu hayatta kaybedenlere şans mans verilmemeliydi. Ona göre, 58 numaralı evdeki 'Goril Araplar'ın kazanma şansı yoktu ve bu yüzden de kaybetmeye mâhkumdurlar" (İplikçi 59-61).

Bay Baycan Sinan'ın babasının kuzeni ve 58 numaralı evin sahibidir. Bu evi hotel yapmak istediğinden göçmenleri evden çıkarmaya çalışır. Korkuluk Ziya ve Sinan'ın babasıyla iş birliği içindedir.

Kömür Karası Çocuk Adlı Eserde Göç Olgusu

Göç kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük*'te "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi" (TDK 769); Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan *Göç Terimleri Sözlüğü*'nde "süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (35-36) şeklinde tanımlanır. Göç kavramının tanımları arasında Kemal Karpat'ın "asil yerinden, ulaşmak istenilen yere hareket" (Karpat 71) şeklindeki tanımı da mevcuttur. Burada verilen tanımlardan yola çıkılarak göç bir ülke içinde yer değiştirmek veya bir ülkeden başka bir ülkeye yer değiştirmek, insanların arzu, istek ve zorunluluklarına göre şekillenen bir olgudur denilebilir.

Göç ve göçmenlik ekseninde kurgulanan *Kömür Karası Çocuk* adlı eserde göçle bağlantılı olarak özgürlük, dostluk, aidiyet duygusu gibi olumlu kavramlar dışlanma, esaret, yalnızlık, yabancılık, yoksulluk, korku, kaygı gibi olumsuz kavramlarla iç içe işlenir. Kitabın tematik düzlemini oluşturan bu kavramlar KORA (Korkmaz 103) şemasında şu şekilde gösterilebilir.

	ÜLKÜDEĞER (TEMATİK GÜÇ)	KARŞİDEĞER (KARŞİ GÜÇ)
--	------------------------------------	-----------------------------------

KİŞİ DÜZLEMİ	Salif ve ailesi Behçet Öğretmen Handan Orkestradaki çocuklar	Korkuluk Ziya Baycan Bey Derman
KAVRAM DÜZLEMİ	Özgürlük Dostluk Maneviyat Aidiyet arzusu	Esaret Sosyal dışlanma Yalnızlık Yabancılık Yoksulluk Korku Kaygı
SİMGE DÜZLEMİ	Müzik Behçet'in Evi Okul Okulun Kapısı Evin penceresi Bahçe	Su Bayisi 58 Numaralı Ev Kafes Korkuluk Ziya

Göç kavramı birinci anlamda fiziksel yer değişikliğini içerse de kişilerin ve toplumların kültürel dokusunu etkileyen yapıya sahiptir. Siyasal, sosyal, ekonomik, coğrafi, demografik birçok sebebe dayalı olarak gerçekleştirilen göç eylemi yeni dünya düzeninin inşasında kullanılan yöntemlerden biridir. "Türkiye toprakları bulunduğu pozisyon, yaşanan siyasi, toplumsal, konjonktürel değişiklikler, savaşlar ve benzeri nedenlerle yüz yıllardır pek çok kez göçe maruz kalmıştır" (Bozkurt 18). Coğrafi konumu Türkiye'yi hedef ülke haline getirmenin yanı sıra transit ülke olma durumunu da arttırır. *Kömür Karası Çocuk* romanındaki göç, bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleştirilen, sonrasında da farklı bir ülkeye doğru yapılmaya devam eden niteliktedir. Eserde Türkiye transit ülke konumunda yer alır ve Mali'den kendi istekleri doğrultusunda Türkiye'ye oradan da Fransa'ya göç etmekte olan bir aile anlatılır.

Doğası gereği "göç hareketleri içinde yer almak eğitim, sağlık, barınma gibi birçok temel olanaktan yararlanamamak" (Temur ve Ertem 452) durumunu beraberinde getirir. Salif'in ve diğer göçmenlerin yaşadığı zorluklar göç bağlamındaki deneyim süreçlerinin yansımasıdır. Eserde uluslararası düzeyde gerçekleşen dış göç, yönlendirilen göç niteliği taşır. Farklı türleri bulunan göçler arasında yönlendirilen göç, bir bireyin veya grubun ülkesindeki belli sorunlar nedeniyle kendi istekleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri hareketlilikler (İpek 205). Eserdeki aile, Mali'de yaşanan sıkıntılar yüzünden Türkiye'ye oradan da Fransa'ya gitmeye çalışır. Salif'in babası hakkında bilgi verilen kısımda, bu

ailenin maddi sıkıntılar yüzünden göç etmesi netleşir: "Müzisyendir. Hani şu para kazanamayanlardan. O yüzden Mali'yi terk etmek istiyor. İşler Mali'de karışıkmiş, daha da karışacakmış. Avrupa şimdilik en iyisiymiş. Belki Fransa, belki başka yerler..." (İplikçi 14).

Salif'in ailesinin kendi ülkesini terk etmesinin sebebi Mali'de yaşanan sorunlar ve ailenin ekonomik durumunun iyileştirmektir. Daha iyi bir yaşama kavuşmak gayesiyle eğitim, sağlık, güvenlik gibi alanlarda farklı açılardan yoksunluklar yaşasalar da nihayetinde göçler, göçmenler açısından yeni fırsatlara kapı aralayabilir. Bu fırsatlar insanların yer değiştirme istek ve ihtiyaçlarında önemli rol oynar. Göç kuramları arasında Everett Lee tarafından geliştirilen itme-çekme kuramıyla bu yer değiştirmenin sebepleri açıklanmaya çalışılır. Bu kuramın temelinde göç etme nedenleri arasında göç edilen yerin ekonomi, kültür, güvenlik açısından daha iyi olduğu düşüncesi yer alır. Zira "bir yapı olarak sosyal alan içerisinde itmeye neden olan olumsuz faktörler ve çekmeye neden olan olumlu faktörler, hayli çok ve birbirinden farklıdır" (Çağlayan 73). Everett Lee, göçün sosyolojik temellerini açıkladığı bu kuramda itici ve çekici faktörleri şu şekilde belirtir:

"Ekonomik fırsatların yetersizliği", "siyasi baskılar", "yaşam standartlarının düşük olması" ve nüfusun fazlalığı gibi sebepler göçün itici faktörlerini oluştururken, "gidilen ülkenin ekonomik anlamda sunduğu fırsatlar", "işgücü talebi", "siyasi anlamda özgür bir ortam" gibi sebepler de göçün çekici faktörlerini oluşturmaktadır (Sert'ten aktaran Alarçin 13).

Kurama göre göçün ana faktörü ekonomik temellere dayanır. Mali'deki karışıklık ve yaşadıkları ekonomik sıkıntılar onların göç etmesinin itici faktörü iken Fransa'nın kendilerine sunacağını hayal ettikleri ekonomik güç ve daha özgür yaşam arzusu çekici unsuru oluşturur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Salif'in ailesi geçimini daha rahat sağlayabilmek kendilerini güvende hissetmek ister. Göç gibi içinde belirsizlik barındıran bir kavram olan göçle bağlantılı biçimde Oded Stark tarafından geliştirilen Yeni Ekonomi Kuramı'na göre ise aileden bir veya birkaç kişi göç ederek ailenin ekonomik durumunu iyileştirmeye çalışır (Abadan-Unat 9). Toplumsal cinsiyetin ailenin geçiminden sorumlu tuttuğu baba bu nedenle Salif ve annesinden daha önce "göçmen" sıfatıyla yola çıkar.

Uluslararası Göç Örgütü tarafından hazırlanan *Göç Terimleri Sözlüğü*'nde göçmen "maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri" (37) şeklinde tanımlanır. Aynı sözlükte Birleşmiş Milletler'in göçmeni sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak (37) tanıdığı belirtilir. Sebebi ne olursa olsun göçmenler, göç ettikleri yerlere uyum sağlayamazsa incinmeye açık, savunmasız kalabilirler ve "dışlanma" sorunu ile baş etmek zorunda kalabilirler; ikinci sınıf vatandaş

olarak kabul edilebilirler ve sosyal sorunlarla karşılaşabilirler. "Sosyal sorunlar, göç etmek zorunda kalan insanların karşı karşıya kaldığı bir başka sorundur" (Yolasiğmazoğlu 58). Salif de Behçet öğretmenle tanışıp kendine bir arkadaş grubu oluşturunca kadar toplumdan dışlanma duygusunu yaşayan göçmenlerdendir. Yabancı mekânda, dilini ve kültürel değerlerini bilmediği insanların arasında önceki tüm tecrübelerini, edinimlerini yitirdiğinden diğerleri tarafından farkedilmeden, gölge gibi davranarak yaşamına devam eder. Hem kendini fark ettirmeme hem de aslında görülme arzusu taşıyan bu kara çocuk, diğer göçmenler gibi, başlarda farklı biçimlerde sosyal dışlanmaya maruz kalır.

Toplumsal yaşamdaki birtakım kişi veya kişilerin kendilerinden farklı olarak nitelendirdikleri insanlara karşı kasıtlı veya kasıtsız olarak uygulamış oldukları her türlü ayrımcılık insanlar arasında olumsuzlukların yaşanmasına neden olur. Sosyal dışlanma kavramı ile, insanların belirli bazı imkânlarla ulaşamaması nedeniyle içinde bulundukları toplumdan kendilerini izole etmeleri ya da söz konusu toplum tarafından dışlanmaları kastedilmektedir (Yeşilyurt ve Kurt 1231).

Eserde Salif başta olmak üzere göçmenlerin gittikleri yerlerde diğer insanlarla ilişkileri, yerel halkın göçmenlere bakış açısı veya dil, din ve ırk farkından kaynaklanabilecek olası anlaşmazlıklar üzerinde durulur, bunların çözüm önerileri yine kurgu karakterleri tarafından sunulur. Başkalarının soğuk, yargılayıcı, denetleyici, kayıtsız bakışlarını üzerinde hisseden başkişi, karşılaştığı yeni toplumsal dinamikleri anlamaya çalışır. Ancak sosyal dışlanmışlığını öne çıkaran bu süreçte göç alan ülkelerin genel anlamda göçmen üzerindeki kültürel ve zorunlu tahakkümlerinin, toplumsal temsillerinin de farkına varmaya başlar. Göçmenlerin uyum sağlamakla sorumlu olduğu ve yerel halkın tahakküm alanları, kültürel temsil simgeleri ile uyum sağlama zorunluluğunu kavrar. Dil bu alanlardan biridir. Göç edilen ülkede ikinci sınıf vatandaş durumuna düşmemek için öğrenilmesi gereken ilk şey o ülkenin ana dilidir. Salif'in babası kendisini bu hususta daha önce uyarmıştır. Fakat Salif babasının neden kendisine dil bilmekle ilgili öğüt verdiğini ancak Türkiye'de anlar. Çünkü Türkçe bilmediği için iletişim sorunu yaşadığından dışlanmaya maruz kaldığını düşünür; babasının sözlerini hatırlar:

Ancak bir seferinde şunu söylemişti Salif'e: 'Fransa yeni yurdumuz olduğunda, Fransızca'yı ana dilin kadar iyi konuşmalısın Salif.' Nedenini şöyle açıklamıştı: 'Yoksa seni hep ikinci sınıf vatandaş sayarlar.' İkinci sınıf vatandaş olmak ne demek, bilmiyordu Salif. Esasen birinci sınıf vatandaşın da ne demek olduğunu bilmiyordu (İplikçi 27).

Türkiye, göçmenlerin birçok "hedef ülkeye giderken veya bu ülkeden menşe/mutat ikamet ülkesine dönerken" (Adıgüzel 7) uğrak noktasında yer alır. Eserde Fransa'ya gitmek için transit ülke olarak kullanılan Türkiye'de Türkçe bilmediği için önceleri iletişim sorunu yaşayan Salif'in ten rengi ve kültürel dokusunun farklılıkları onun yalnızlığını ve yabancılığını derinleştirir. Kişilerin

kendi ülkesinde olmamanın verdiği yabancılık ve yalnızlık duygusuna göç edilen mekânda kalma süresi ve göçmenin yaş grubu da eklenince Salif'in yeni yaşamına uyum sağlamasının zorluğu netleşir. Mekân değişikliği ile eş düşünülebilecek yabancılaşma "oraya ya da belirli bir şeye ait olmama durumu" (Eşiyok 36) bağlamında göç ile doğrudan ilişkili kavramlardandır. Salif'in Türkiye'deki yabancılığı eserde "Bu yabancı yerde hiçbir şey safran sarısı değildi. Güneş eskisi gibi ısıtmıyordu saç diplerini. Etrafındaki Malililerin konuşmalarından çıkardığı, burada da namaz kılındığı, ezanın okunduğuydu." (İplikçi 27) şeklinde aktarılır. Salif'in mekâna ve diğer insanlara yabancılaşması onun yalnızlığını derinleştirir.

Svendsen'in (2018) tek başınalık ve yalnızlık kavramları arasında ayrım yaptığı üzere tek başınalık yalnızlık durumunu daha olumlu bir şekilde tanımlamaya ve kişilerin kendilerini gerçekleştirmelerine olanak tanı[r]. Bu tanıma eşlik eden özellikler ise kimsesizlik ve dışlanma[dır]. Ancak şunu belirtmek önemlidir ki göçmen yalnızlığında damgalama süreçlerinin rolüyle istendik bir yalnızlığın oluşmasına rastlanılması enderdir. Burada daha çok henüz entegrasyonun sağlanmaması sebebiyle zorunlu yalnızlıktan bahsedilebilir (Süleymanlı ve diğerleri 273).

Salif'in ve diğer göçmenlerin yaşadıkları yalnızlık durumu zorunlu yalnızlık kapsamında değerlendirilebilir. Çocuk göçmenler ile ilgili yapılan araştırmalarda göç eden çocukların yalnızlık oranları yüksektir. Bu noktada çocuklarda yalnız olma durumu değil yalnızlık hissi gözlemlenir (Süleymanlı ve diğerleri 275-276). Eserde dış göçmenin temsilcisi Salif ve iç göçmenin temsilcisi Behçet öğretmen kalabalıklar içinde yalnızlığı, kimsesizliği yaşarlar. Salif, hem Türkiye'de hem de 58 numaralı evde yalnızdır. Kendisiyle aynı kaderi yaşayanlarla dış göçmenlerle bile yalnızlığını ve yabancılığını gideremez. Romanda başkışının yalnızlığı ve yabancılığı, İstanbul'daki huzursuzluğu annesinin yaptığı resim karşısındaki duygularıyla ortaya çıkar: "Resimdeki güneş güzeldi; nehir ve insanlar da. Annesi onları çok esaslı çizmişti. Her şey sıcacıktı. Tanıdıktı. Bildikti. Şimdi Özlediği de, o sıcaklıktı zaten..." (İplikçi 28).

Eserde onu anlayan tek kişi mahalle değişikliği nedeniyle göçün ve başka bir kültürel alana taşınmanın verdiği duyguyu çocukken yaşamış, yalnız kalmış, ötekileştirilmiş olan Behçet öğretmendir. Çünkü o da iç göç yaşamış, yeni bir mekâna, kültüre, bakış açılarına tutunmaya çalışırken dışlanmaya maruz kalan çocukluk geçirir. Başkaları tarafından kabul görmemenin acısını derinden hisseden Behçet öğretmen Salif'i görünce eski duyguları canlanır. "Sen bu Salif oğlanı kendi çocukluğunla özdeşleştiriyorsun... Kendi esmerliğinden ötürü" (İplikçi 56) diye düşünen Behçet öğretmen de ten rengi dolayısıyla mahalledeki çocuklardan biri tarafından dışlandığını hatırlar: "Kendi esmerliğinden ötürü, Kıl Muharrem'in kıl oğlundan da az çekmemiştii Müzik Öğretmeni. Sonradan bu hırçın oğlanın futbol maçlarına gidip tribünlerde Afrikalı futbolculara muz kabuğu attığını duyunca, daha da sinirlenmiş, ama bir şey yapamamıştı" (İplikçi

56)

Yalnızlığın, yabancılığın, dil bilmemenin, kabul görmemenin verdiği esaret duygusu fiziksel boyutta olmasa da psikolojik bakımdan hem Behçet öğretmeni hem de başkişiyi kuşatır. Bu duygu *Kömür Karası Çocuk*'ta göç edilen yerdeki sosyal dışlanma ile ilişkilidir. Eserde kalabalıklar içinde yalnızlığı yabancılığı ve esareti simgeleyen 58 numaralı ev, göçmenlerin kaldığı gecekondu mahallesinde yer alır. Eski, soğuk ve dışlanmış olma özellikleriyle öne çıkarılan bu mekânda göçmenler kendileri istediği için değil mecburiyetten kalırlar. Dolayısıyla onlar için bir kafes ve tutukluluk halinin simgesel düzeydeki yansımasıdır. Yattığı odada hiçbir renk, huzur ve mutluluk (İplikçi 26) bulunmadığını düşünen başkişi Salif'in yalnızlığı, yabancılığı mahallede bulunan okulun orkestrasına girmesi ile azalmaya başlar.

Okul orkestrasını çalıştıran ve Salif'in yabancılığını azaltan ve kendi çocukluğunda yaşadığı dışlanma nedeniyle onunla empati yapabilen Behçet öğretmen başkişinin dilini müzik aracılığı ile duyurur. Salif, koroyu pencereden izlerken onu gören belediye görevlileri tarafından oradan uzaklaştırılacakken Behçet öğretmen ona sahip çıkar, misafiri olduğunu, kendi evinde kaldığını söyler ve Salif'i okul korosuna dâhil eder. Böylece Salif müziğin ırk, dil, din ayrımı yapmadan inşa ettiği evrensel işlevi sayesinde okulun orkestra grubundaki çocuklar ve Behçet öğretmenle yakınlık kurar; konuk olduğu ülkenin bireylerinin kendi üzerindeki iktidarını azaltmayı, toplumsal bir kaynaşma sağlamayı başarır. Çocukluğundan itibaren babasının etkisiyle evrensel bir dil olan müzik ile ilgilenmesi Salif'i esaret duygusundan uzaklaştırarak güvenli bir alana çeker. "Salif için fiziki sınır müziğin sınır tanımazlığıyla ortadan kalk[ar]. Ulusal sınırları aşan müzik uzak-yakın ayrımını muğlaklaştır[ır], mülteciliğin/göçmenliğin birey üzerindeki ağır yükünü de hafiflet[ir]" (Yılmaz Yüksek 119). Oğluna müziği duymanın, sınırları aşmak (İplikçi 20-22) anlamına geldiğini öğreten babası Koca Reis'in sözlerini hatırlayarak müziğin iyileştirici gücü ile göçmen sıfatını kısmen de olsa unuttur. Yeni mekânda göçmenlerin dışındakilerle iletişime geçtiği ilk sosyalleşme deneyimini yaşar. Böylece sanatın sınırları aşan olanaklarıyla burada kendini kabul ettirme, ifade etme fırsatını bulur. Göç etmeden önceki hayatında sahip olduğu kültürel deneyimler, yatkınlıklar Salif'in sosyal dışlanmışlığını aşmasında fırsata dönüşür. Eserde yabancı/göçmen konumundaki Salif, birlikte hareket eden yerleşikler ile ilişkilerini müzik aracılığıyla kurduktan sonra onlarla insani ilişkilerini geliştirir, hatta oradakiler asıl varmak istediği Fransa'ya gitmesine yardım ederler. Böylece müzik Salif'in babasından kendisine kalan kültürel bir miras ve sermayeye dönüşerek yeni durumlara uyumunu sağlayan unsur halini alır.

Koca Reis, kendi ülkesindeyken ve henüz yaşamın kendilerini mülteci olarak bir yerlere savuracağına dair herhangi bir şey düşünmemişken bile oğluna sanatın değerini aşılayarak onda kültürel sermaye sağla[r]. Eserde Koca Reis'in

oğluna müziği hissetmesini salık vermesi üzerinde özellikle durulmuştur; çünkü bu sayede çocuk sınırların ötesinde yaşamayı öğrenecektir. Durum ve şartlar değişse bile kendisinde mevcut olan güç ve yetenek sayesinde zorlu koşulların üstesinden gelmeyi başarabilecektir. Gidecek oldukları ülkenin dilini öğrenmesini de özellikle vurgular, bu noktada da dilin sınır aşıcı gücünü ve bu sayede kişinin üstünlük kazanacağıının bilincindedir (Yeşilyurt ve Kurt 1232).

Göçle birlikte gerçekleşen dil, din ve ırk farkı, kültürel değişimler, sosyal destekten mahrum kalma, özlem hissi (Namdar 45) gibi nedenlerden kaynaklanan korkular ve kaygılar *Kömür Karası Çocuk*'ta hem yerel halkta hem de göçmenlerde görülür. Her iki tarafta da umutlar ve her türlü olasılıklarla çevrili yeni dünyada tekinsizlik duygusu hâkimdir. Eserde göçmenlerden gelebilecek tehlikelere karşı tedbirli olmanın yanı sıra onlar nedeniyle işini kaybetme korkusu da yerel halkta görülür. Çünkü "göç alan kültür, kendini ve değerlerini koruma refleksi içine girebilir. (...) [Roman] bu kendini koruma refleksi ile geleneksel Türk misafirperverliğinin ve küçük bir çocuğun korunması gerektiği anlayışı" (Arseven 51) bağlamında gelişme gösterir. Eserde Behçet öğretmenin Salif'i koruma ve onu anlama refleksiyle davranışına eş bir şekilde Korkuluk Ziya ile Sinan'ın babası göç alan bölgelerdeki halkın tedirginliklerinin ve korkularının simgesel temsilcisidir. Eserde göçmenlerin Ziya'ya karşı korkuları ön plana çıkarılmasına rağmen metnin satır aralarında Ziya'nın korkularına da yer verilir. Korkuluk Ziya Türkiye'ye izinsiz gelen göçmenleri yakalamakla görevlidir ve belediyenin göçmenlerden sorumlu ekibinin başındadır. Onun işi, Türkiye'ye girmiş olan göçmenleri yakalayıp, kendi ülkelerine göndermektir. Bunu yapmadığında ya da onlara merhametli davrandığında işini kaybetmekten korkar, göçmenlerden tedirgin olur. Bu nedenle göçmenlere acımasızdır ve onlar tarafından tehdit olarak görülürler. Böylece Ziya korkusuzluğunu, gücünü ispat etme çabası içinde hareket eder; saygınlığını korumayı diğerlerini kendi nüfuzu altına almayı amaçlar. Onun korkusuz görünümü ve davranışları aslında sadece şahsından değil devletin memuru olmanın verdiği güvenden kaynaklanır. Bu güvenle göçmenleri hem aşağılar hem de hem de kendi otoritesini sarsacak tehdit kaynağı şeklinde algılar. Aslında Korkuluk Ziya transit ülke ya da hedef ülke adı verilen mekânlardaki yerel halkın korkularının korkuları ve göçmenlere verdiği tepkilerin somut gösterenidir. Göçmenler ise amaçlarına ulaşamama, yeni yaşamlarına uyum sağlayamama korkusuyla hareket ederler. Toplumsal gerçekliğin yarattığı bu ikilikte göçmenler ve konuk alan ülkedeki vatandaşlar birbirine karşı tedbirli olma zorunluluğunu duyarlar.

SONUÇ

Ekonomik, siyasi, sosyal, coğrafi ya da bireysel sebeplerden dolayı insanların yer değiştirmesi olayına göç denir. Ulusal ya da uluslararası boyutta yapılmasına bağlı olarak iç ve dış göç olmak üzere temelde ikiye ayrılır. İç göçte kişi kendi

ülkesinde başka mekâna taşınırken dış göçte ülkeler arası hareketlilik söz konusudur. Göç, özellikle uluslararası göç biçiminde insanların yaşam biçimini tamamen değiştirir. Bu değişim bireyleri hem fiziksel hem de psikolojik olarak etkiler. Göçmenlerin yaşadıkları yerleri mekânsal olarak bırakmaları onları büyük bir bilinmezliğin içine düşürür. Bu durum, bireylerde yalnızlık, yabancılık gibi duygular uyandırır.

Müge İplikçi'nin kimlik ve göç sorununu çocukların bakış açısından sunma imkânı veren *Kömür Karası Çocuk* adlı eserinde başkişi Salif ve ailesinin özelinde dış göçü konu edinir. Eserin tematik düzleminde ise çocuğun duygu dünyasına yansıyan yalnızlık, yabancılaşma ve sosyal dışlanma anlatılır. Eserde iç göç örneği Behçet öğretmen aracılığı ile aktarılır. Böylece ister aynı ülke içinde yapılsın isterse farklı ülkeler ve kültürler arasında gerçekleştirilsin göçün bireyler üzerindeki etkisinin aynılığı vurgulanır.

Kömür Karası Çocuk romanında temelde yer alan uluslararası göçün yanında yönlendirilen göç örneği olarak, ülkelerindeki sorunlar sebebiyle kendi istekleri doğrultusunda Türkiye'ye göç etmeleri söz konusudur. Çalışmaya konu olan eserin tematik düzleminde yer alan yönlendirilen göç, başkişi Salif özelinde göçmenlerin bakış açısı ve göç alan ülke halkının bakış açısı bağlamında incelendi. Yönlendirilen göçün ana sebebinin ekonomiye ve daha iyi bir yaşama dayandığı tespit edildi. Göçün sebebi ne olursa olsun hem göçmenler hem de göç alan ülke halkı açısından korku ve kaygı uyandırdığı sonucuna varıldı.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, Nermin. *Bitmeyen Göç*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.
- Adıgüzel, Yusuf. *Göç Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
- Alarçin, Kübra. *Uluslararası Göç Hareketlerinde Türkiye'nin Konumu; Uluslararası Göç ve İç Göçün Karşılaşması, Kentsel Gerilim: Şanlıurfa ve Gaziantep Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- Arseven, Tülin. "'Kömür Karası Çocuk' Adlı Romanda Göç Olgusu." III. *Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 21-22 Ekim 2016, Editör Melike Günyüz, Bican Veysel Yıldız, Tacettin Şimşek, Step Matbaacılık, 2016, ss. 47-54.
- Bozkurt, Oğuzhan. *Türkiye'de Mültecilik Olgusunun Sosyolojik Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi, 2017.
- Çağlayan, Savaş. "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi." *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 17, 2006, ss. 67-91.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Akçağ Yayınları, 2019.
- Eagleton, Terry. *Edebiyat Olayı*. Çeviren Başak Yüce, Sel Yayıncılık, 2012.
- Eliuz, Ülkü. "Yoldaki Yolculuk: Anlatıda Zaman." *Route Educational & Social Science Journal*, c. 7, s. 6, 2020, ss. 170-195.
- Eşiyok, Serhat. *Modern Kentlerde Yabancılaşma Duygusu: Kayseri'ye Yerleşen Suriyeli Göçmenlerin "Yabancılaşma" Halleri*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, 2019.
- Göç Terimleri Sözlüğü. Editörler Richard Perruchoud ve Jillyanne Redpath-Cross. Uluslararası Göç Örgütü. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.
- İpek, Esat. "Göç Kuramları." *Dezavantajlı Göçmenlerin Uyumuna Yönelik İstihdam Politikaları: OECD Ülkeleri Karşılaştırması*, Editör Abdulkadir Develi ve Nihat Altuntepe, Gazi Kitabevi, 2021. ss. 199-220.
- İplikçi, Müge. *Kömür Karası Çocuk*. Güneş Kitaplığı, 2022.
- Karpat, Kemal Haşim. *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. Timaş Yayınları, 2013.
- Karpat, Kemal. "Önsöz." *Türkiye'nin Göç Tarihi*, Derleyen M. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya. Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015. ss. XXIII-XL
- Korkmaz, Ramazan. "Romanda Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerlerin Görüntü Seviyeleri Üzerine Bazı Öneriler." *Yazınsal Okumalar*, Kesit Yayınları, 2015. ss. 100-114.

- Korkmaz, Ramazan. "Romanda Mekânın Poetiği." *Romanda Mekân*, Editör Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin. Akçağ Yayınları, 2021. ss. 9-26.
- Namdar, Aytak. *Türkiye'de Yaşayan İranlı Sığınmacı ve Mülteci Kadınlarda Kaygı Düzeyi ve Kaygı Etkileyen Faktörler*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 2019.
- Orallı, Levent Ersin ve Atasever Bülent. "Modern Göç Teorileri." *Tesam Strateji Dergisi Göç Dosyası*, s. 5, 2023, ss. 33-35.
- Öztekin, Sıddıka. *Zorunlu Göçmenlerin Yeni Mekâna yerleşme Stratejileri Suriye İç Savaşı'ndan Kaçan Göçmenlerin Şanlıurfa'da Kentsel Mekâna Yerleşme Deneyimleri*. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, 2023.
- Süleymanlı, Ebulfez ve diğerleri. "Göçmen Yalnızlığının Sosyo-Psikolojik Açısından Değerlendirilmesi." *Sosyologca Dergisi*, c. 10, s. 19. 2020, ss. 269- 291.
- Temur, Murat ve Ertem, İhsan Seyit. "Çocuk Edebiyatında Göç ve Göçmenlik." *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, s. 2, 2019, ss. 451-466.
- Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Türkyılmaz, Ümran. "Müge İplikçi'nin Kömür Karası Çocuk Adlı Yapıtında Göç Olgusunun Çocuk Boyutu." IX. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum 4.0. Bildiriler Kitabı*, 19-21 Eylül 2019, Editör Akın Bakıoğlu, Sosyoloji Derneği Yayınları, 2019, ss. 693-702.
- Yeşilyurt, Halime ve Kurt, Gökhan. "Müge İplikçi'nin Kömür Karası Çocuk Adlı Eserinde Sosyal Dışlanma ve Göç." *Söylem Filoloji Dergisi*, s. 3, 2024, ss. 1223-1240.
- Yılmaz Yüksek, Yasemin. "Müge İplikçi'nin Çocuk ve İlk Gençlik Romanlarında Altkültür ve Dışavurumcu Sanat." *Nesir: Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 2, 2022, ss. 109-130.
- Yolasıǧmazoğlu, Hülya. "Göç ve Göçün Beraberinde Getirdiği Sıkıntılar Karşısında Bir Çocuk: Kömür Karası Çocuk." III. *Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 21-22 Ekim 2016, Editör Melike Günyüz, Bican Veysel Yıldız, Tacettin Şimşek, Step Matbaacılık, 2016, ss. 55-62.